

EXAMENSARBETE

Våren 2014

Sektionen för hälsa och samhälle
Sociologi

Klassteorier

*En kritisk jämförelse och vetenskapsteoretisk utvärdering av
fyra teorier om klass*

Författare

Anders Wernersson

Handledare

Gudmund Jannisa

Examinator

Eduardo Naranjo

Abstract

Arbetet är en litteraturstudie över fyra olika teorier om klasser, nämligen Marx, Weber, Erikson och Goldthorpe samt Wrights teori om klasser. Teorierna beskrevs, jämfördes med varandra samt utvärderades utifrån deras förmåga att nå upp till den vetenskapsteoretiska läran falsifikationismens ideal. För att förklara materialet användes diskursanalys där avsikten var att se hur senare texter om klass byggde på tidigare – d.v.s. diskursiva praktiker. Den teori som användes för att bedöma teoriernas vetenskaplighet var Karl Poppers falsifikationism. Utöver detta bedömdes de huruvida de kunde förklara sociala fenomen på ett bra sätt. Vid jämförelsen noterades att samtliga teorier betonade ägandets betydelse för klasspositionen. Marx såg dock ägandet som mer centralt än de övriga som även betonade andra saker som exempelvis kunskaper, ansvar, arbetskontrakt och auktoritet. Marx och Eriksons teori var lika i det hänseendet att de ansåg klassens betydelse var stor för att förklara sociala fenomen i jämförelse med Weber och Erikson och Goldthorpe som mer såg klasser som tillfälliga positioner. Både Marx och Wright ansåg att exploatering var ett viktigt vetenskapligt och moraliskt begrepp vilket författaren till detta arbete även gjorde. Vid en analys av klassindelning bedömdes Marx ha den enklaste klassindelningen medan Weber bedömdes ha den mest differentierade klassindelningen. Däremellan hamnade Wright och Erikson och Goldthorpe vilka var ungefär lika differentierade. Samtliga teorier befanns ha svårigheter att nå upp till falsifikationismens ideal om att kunna ge exakta förutsägelser och falsifieras genom observationer. Wrights teori var dock den som ansågs vara den bästa.

Nyckelord: klass, klassposition, klassindelning, exploatering, jämförelse, falsifikationism

Innehållsförteckning

	<i>Sida</i>
1 Inledning	
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	7
2 Metod och teori	8
3 Avhandling	
3.1 Marx	9
3.2 Weber	11
3.3 Wright	14
3.4 Erikson och Goldthorpe	18
4 Analys och diskussion	20
5 Sammanfattning	25
Källförteckning	27

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Det här arbetet kommer att undersöka området klass. Forskning om klasser berör ett område i sociologi som kallas för social stratifiering, eller uttryckt på svenska, *social skiktning* (Dahlström 1971: 9). Den här forskningen undersöker olika typer av ojämlikheter i samhället på individ- eller gruppnivå (Giddens 2009: 432).

Undersöker man social skiktning historiskt kan man urskilja fyra olika system för skiktning; slavsystemet, kastsystemet, stånd och klasser. En väldigt extrem form av dessa system är slavsystemet, där vissa personer (slavar), behandlas som ägodelar av andra personer. Även om slavsystemet får betraktas som extremt har dock rättigheterna för slavar skiljts sig åt genom historien. Slavarna i den amerikanska södern hade t.ex. inte mycket rättigheter i jämförelse med slavarna i antikens Grekland som i vissa fall kunde jobba inom den politiska förvaltningen eller i andra fall med avancerade hantverksyrken (Giddens 2009: 434).

Slavsystemet brukar dock inte vara så bestående utan tenderar att lösas upp beroende på att det inte är ekonomiskt lönsamt, att slavarna ofta gör uppror, eller att människorna i samhället de lever i uppfattar slaveriet som moraliskt förkastligt. Trots detta förekommer dock en del slaveri i dagens samhälle, t.ex. i form av sexslavar i Thailand (Bales 1999 i Giddens 2009: 434).

Kastsystemet delar in olika personer i skilda grupper beroende på någon specifik personlig egenskap man föds med. Det kan t.ex. handla om ras, som var fallet i Sydafrika fram till 1990-talet, eller religiös tillhörighet som var fallet i Europa då judarna hölls i speciella ghetton åtskilda från andra grupper. I kastsystemet beror personernas sociala position på vilken egenskap de har och kasten varar livet igenom. Intima förbindelser mellan kaster kan vara känsliga och det är vanligt förekommande med s.k. endogami där kastens medlemmar gifter sig inom gruppen. Idag förekommer kastsystemet i viss mån i Indien, där kasterna delas upp utifrån olika yrkesgrupper man föds in i (Giddens 2009: 434-437).

Det tredje exemplet ståndet handlar om en uppdelning i ojämlika positioner beroende på rättigheter och skyldigheter för specifika grupper. Den här typen av social skiktning av vanlig i det feodala samhället i Europa innan industrialismen där man t.ex. delade in samhället i högre stånd som adelsmän och prästerskap, med fler privilegier och därunder ofrälse bestående av livegna, fria bönder, köpmän och hantverkare, med färre privilegier. Till skillnad från kaster så var stånden inte lika bestående. Enskilda personer ur lägre stånd kunde adlas, och det förekom, i viss mån äktenskap mellan personer ur olika stånd (Giddens 2009: 437).

Det fjärde exemplet, som den här uppsatsen fortsättningsvis kommer att behandla, är *klasser*. En klass står för en *inordning av en stor grupp människor beroende på likheter i ekonomiska resurser*. Detta i sin tur påverkar personernas livsstilar och möjligheter. Till skillnad från de andra sociala skiktningssystem som tidigare beskrivits är klassen mera rörlig. Personer ur skilda klasser kan gifta sig med varandra och det finns ingen lagstiftning eller religiösa hinder som förbjuder personer att gå från en klass till en annan. Den klass man tillhör är heller inte given från födsel utan personer kan, utifrån sina prestationer eller tillkortakommanden, röra sig mellan klasserna. Som tidigare nämnts baserar sig klassen på ekonomiska resurser. Olika grupper av människor (olika klasser) har olika ekonomiska resurser, vilket skapar ojämlikheter mellan dem. Klassen bygger inte heller på personliga förhållanden, som t.ex. slavsystemets relation mellan slav och slavägare, utan handlar istället om mer opersonliga skillnader mellan grupper som lönenivån eller arbetsmiljön (Giddens 2009: 437-438).

Inom sociologin finns det olika sätt att se klasser. Den funktionalistiska teorin försöker förklara varför sociala fenomen existerar utifrån vilken positiv funktion de uppfyller i samhället (Saunders 1990: 56-57). Det kan tyckas märkligt att använda den här teorin för att förklara klasser eftersom klasser uppenbart skapar en hel del negativa effekter som avundsjuka, uppgivenhet för de mindre bemedlade samt färre möjligheter för talanger att komma fram p.g.a. privilegier till rikare grupper i samhället (Saunders 1990: 56-57).

Trots dessa ”dysfunktioner” menar den funktionalistiska teorin att det finns vissa positiva funktioner med klasser. Sociologerna Davies och Moore (1966 i Saunders 1990: 57-59) beskriver på vilket sätt klasser bidrar till positiva funktioner. Vissa positioner i samhället, menar de, är mer viktiga för samhällets överlevnad. En chef på ett större företag fyller en viktigare funktion än de som städar golvet, eftersom chefen ansvarar för fler personer, och det chefen gör inte med lätthet kan göras av andra. Chefen kan förmodligen lära sig att städa på kort tid, men den som städar kan förmodligen inte lära sig att styra ett företag på kort tid. Chefens position är således mer unik och viktig för samhället och kommer således belönas mer. Talang och träning för att nå en viss skicklighet för ett visst yrke är andra saker som fyller viktiga funktioner i samhället, vilket i sin tur skapar ”nödvändiga” ojämlikheter i form av högre belöningar för vissa klasser i samhället.

Ett annat sätt att se på klasser är att betrakta dem som sociala hierarkier. Klasser utgår här från olika nivåer (sociala skikt) som kan graderas vertikalt uppifrån och ner. Det som gör att en klass kan befinna sig högre upp än en annan kan bero på prestige, ekonomiska resurser, status m.m. beroende på vilken teori man bygger på. En högre klass har mer prestige eller status etc., och en lägre klass mindre prestige, status etc. När en person således rör sig från en klass till en

annan kan man säga att han eller hon rört sig upp eller ner i den sociala hierarkin (Erikson och Goldthorpe 1992: 29-31).

Ett tredje sätt att se klasser, som jag fortsättningsvis kommer fokusera på, är att analysera klasser utifrån relationer på arbetsmarknaden (Crompton 1998: 54). Dessa relationer skapar i sin tur olika positioner i samhället som inte nödvändigtvis kan graderas utifrån ett hierarkiskt system (Erikson och Goldthorpe 1992: 31).

För att ge en lite enklare bild över synsättet kan jag konstruera ett fiktivt exempel. Anta att en persons klass bestäms av två relationer på arbetsmarknaden; ägande och inkomst. Låt säga att det finns en person som i dagsläget är småföretagare, men som p.g.a. svag ekonomi, bestämmer sig för att ta jobb som anställd på ett annat företag. Personen går då från en annan, ”bättre” position, p.g.a. att han/hon får en högre inkomst, men samtidigt går han/hon till en ”sämre” position i och med att han/hon förlorat sitt ägande. Man kan således inte säga att personen rört sig upp eller ner i hierarkin, utan snarare rört sig från en klassposition till en annan.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att analysera *social skiktning* utifrån *klassbegreppet*. Jag kommer utgå ifrån teorier som ser klasser som *relationer* på arbetsmarknaden som i sin tur skapar *specifika klasspositioner*.

Jag kommer att analysera teorier från fyra olika sociologer. Två sociologiska klassiker; Karl Marx och Max Weber, och två sociologer som kommit under senare år; Erik Olin Wright och John H Goldthorpe.

Jag har till avsikt att 1) *beskriva* deras teorier om klasser, utifrån deras egna böcker och sekundärkällor, och finna deras olika särdrag. De böcker jag huvudsakligen kommer använda mig av är *Det kommunistiska manifestet* (1992) av Marx och Engels, samt *Kapitalet* bok 1 (1969) och 3 (1973) av Marx. När jag beskriver Webers klassteorier utgår jag från hans *Ekonomi och samhälle* bok 1 (1983) och bok 3 (1987). I Wrights fall har jag fokuserat på hans bok *Class Counts* (1997), och Goldthorpes fall har jag främst fokuserat på boken *The Constant Flux* (1992) av Erikson och Goldthorpe. Beskrivningen av deras olika teorier kommer jag göra under rubriken *Avhandling*.

Därefter kommer jag att 2) jämföra de olika teorierna med varandra för att hitta likheter och skillnader mellan dem. Jämförelserna kommer att göras utifrån olika teman, nämligen a) vad som avgör klasspositionen b) klassens betydelse samt c) klassindelningen. Slutligen kommer jag 3) utvärdera deras teorier utifrån Karl Poppers vetenskapsteori - falsifikationismen, för att

se om teorierna är falsifierbara, samt om de kan ge rimliga förklaringar på sociala fenomen. Detta kommer jag att göra under rubriken *Analys och diskussion*.

Skälet till att jag skriver om just klasser är att jag tycker att området är intressant.

Klassbegreppet har under senare delen av 1900-talet fått en allt mindre betydelse för att förklara ojämlikheter i samhället, p.g.a. att man fokuserat mer på andra typer av ojämlikheter som kön och etnicitet (Bradley 2013: 67-68). Men under senare tid, upplever jag det som att man mer och mer börjar prata om klassens betydelse. I synnerhet i skolans värld där man kan hitta skillnader i elevers resultat beroende på deras sociala bakgrund (PISA in focus 2013: 3). Därför tror jag att det är ett relevant ämnesområde att skriva om.

1.3 Avgränsningar

I det här arbetet har jag gjort en del avgränsningar. Dels har jag valt fyra sociologer att analysera, sedan har jag även gjort ett urval av de texter som jag kommer att använda mig av. Som jag tidigare nämnt finns det ett antal olika perspektiv att se klasser på, utifrån funktionalistiska teorier med sociologer som Davies och Moore (Saunders: 56-59) eller sociologer som ser klasser som sociala hierarkier som North och Hatts modell (Reiss 1961 i Crompton 1998: 61).

Att jag inte valt den funktionalistiska teorin har att göra med att jag ville fokusera på mer moderna teorier om klasser efter Marx och Weber. Och Goldthorpe och Wrights teorier är ju närmare i tid. Sedan är jag enig med Goldthorpe och Wright att synen på klasser som sociala hierarkier är en aning problematiskt. Att gå från en klass till en annan, tror jag inte nödvändigtvis, måste innebära att man klättrar upp eller ner i den sociala hierarkin. Därför har jag valt att fokusera på teorier som utgår ifrån klassrelationer.

Skälet till att jag valt Marx och Weber är att de är centrala teoretiker inom sociologin. Marx betydelse som teoretiker ökade i samband med 1960-talet. Innan dess hade han främst sett som en politisk aktivist (Crompton 1998: 25). Weber är även han av stor betydelse. Han ses som en av de mest inflytelserika tänkarna inom sociologi (Ritzer 1996: 109).

Goldthorpe och Wright är även intressanta att fokusera på i det hänseendet att den förra ursprungligen byggde sina idéer på Weber och att den senare bygger sina idéer på Marx (Giddens 2009: 443-445). Bägge har dessutom varit engagerade i forskningsprojekt i Sverige (Erikson och Goldthorpe 1992: 164-166, Wright 1997: 52-58), vilket gör dem intressanta ur svensk synvinkel. Goldthorpe är även intressant med tanke på att hans teorier idag står som modell för den Europeiska Unionens schema för klasser (Giddens 2009: 445).

Det som handlett mig i valet av texter från de sociologer jag undersöker är för det första i vilken utsträckning de används av andra författare. Jag har valt sidor i böcker och artiklar, som ofta har refererats, med utgångspunkten att dessa förmodligen är centrala för deras respektive teorier. Naturligtvis innebär detta att man med nödvändighet missar en del relevant information. Men jag tror ändå det är bra att ha en viss förförståelse så att man inte hamnar på sidospår i analysen.

När det gäller Goldthorpe och Wright har jag framförallt tittat på de texter där de presenterar deras senare teorier om klasser, eftersom de genom årens lopp har reviderat sina teorier (Giddens 2009: 445).

2. Metod och teori

Den här uppsatsen är en litteraturstudie. Jag kommer att läsa och beskriva, jämföra och värdera olika teorier från ett urval av texter som de olika sociologerna (Marx, Weber, Wright och Goldthorpe) skrivit själva. Utöver det kommer jag gå in på vad andra sociologer har skrivit om deras respektive teorier. Man kan säga att jag som metod använder mig av diskursanalys då jag beskriver och jämför de olika texterna med varandra. En diskurs handlar om hur man talar om och begriper världen (Winter Jørgensen & Phillips 2000: 7). I det här fallet handlar det hur man talar om sociala skillnader på makronivå som berör relationer på arbetsmarknaden – nämligen klasser.

Genom att jämföra de olika teorierna med varandra och finna likheter och skillnader mellan dem kan jag se det Fairclough kallar för diskursiva praktiker. En diskursiv praktik handlar om hur textförfattare utgår från tidigare författare för att skapa sin bild av den sociala världen (Winter Jørgensen & Phillips 2000: 72-76). Det jag gör i denna uppsats är bl.a. att se hur Wright respektive Goldthorpe och Erikson bygger sina teorier på tidigare analyser av klasser från Marx och Weber.

När jag beskriver och utvärderar deras olika teorier vetenskapligt kommer jag använda mig av **falsifikationismen**, formulerad av filosofen Karl Popper, som menar att en vetenskapligt god teori skall vara falsifierbar (Chalmers 2007: 68).

Med detta menas att teorierna skall kunna lägga fram djärva hypoteser som skall kunna vederläggas genom faktiska observationer eller experiment. För att de skall kunna göra detta bör teorierna vara tydliga och exakta. Om en teori är vagt formulerad, eller alltför flexibel, så att den kan tolkas på olika sett oberoende av de observationer man gör så är den inte, enligt Popper, en bra falsifierbar teori (Chalmers 2007: 68-74). Ett av målen är således att se om de

teorier av klasser som presenteras är tydliga och exakt och om de kan lägga fram djärva hypoteser som kan testas och falsifieras.

Enligt falsifikationismen kan man inte utgå från att en teori är sann eller inte. En teori är istället mer eller mindre bra beroende på om de hypoteser som den genererar är falsifierbara eller inte. Dessutom skall man, när en teori väl har blivit falsifierad, överge den och gå vidare till en annan teori (Chalmers 2007: 75). Ett annat mål för mig blir således att titta på de olika teorierna och se om det finns bevis som talar emot dem, som alltså kan falsifiera dem.

Falsifikationismen har dock en del begränsningar. Ett problem med teorin är att den är alldeles för sträng. Om man hittar observationer som talar emot en teori, så är det inte alltid bra att överge teori. Det kan ju, i vissa fall vara observationerna, som är felaktiga och inte teorin (Chalmers 2007: 89). Urvalet kan t.ex. varit missvisande, de statistiska metoderna kan ha varit outvecklade, m.m.

3. Avhandling

3.1 Marx

Läser man Marx olika skrifter kan man finna en mängd olika varianter på hur många klasser det finns. I Kapitalets tredje bok beskrivs tre centrala klasser i det kapitalistiska samhället; kapitalägarna, jordägarna och arbetarna (Marx 1973: 784). I *Det Kommunistiska Manifestet* pekar däremot Marx och Engels ut två betydande klasser i det som de kallar för det borgerliga samhället; dels bourgeoisien d.v.s. kapitalisterna, och proletariatet, d.v.s. arbetarna (Marx & Engels 1992: 12).

Vid sidan av dessa klasser menar de dock att det finns andra klasser som medelklassen (köpmän, hantverkare och bönder) och det s.k. trasproletariatet vilket kan tolkas som underklassen i det förkapitalistiska samhället (Marx & Engels 1992: 21, 24). Men dessa övriga klasser verkar spela en underordnad roll. Marx och Engels menar att medelklassen i det kapitalistiska samhället kommer att konkurreras ut p.g.a. att de har alltför små inkomster och svag teknologi – för att sedan dras ner i proletariatet, d.v.s. bli arbetare (Marx & Engels 1992: 21).

En liknande tanke presenterar Marx i *De Ekonomisk-Filosofiska Manuskripten* där han menar att kapitalet, i det kapitalistiska samhället, samlas till ett fåtal personer, och att detta i sin tur leder till att klasserna utkristalliseras till två grupper: ägarna (kapitalisterna) – som har

egendom och arbetarna – som saknar egendom (Marx 2003: 56). Jag tror därför det är rimligt, i likhet med Giddens, att utgå ifrån att Marx i huvudsak använder sig av två centrala klasser, dels de som äger produktionsmedel (maskiner, fabriker, teknologi m.m.), d.v.s. kapitalisterna och de som livnär sig genom att sälja sin arbetskraft, d.v.s. arbetarna. Det som definierar klasserna är således hur människorna står i relation till produktionsmedlen (ägare – kapitalister, icke-ägare – arbetare) (Giddens 2009: 439).

Men hur skall man då förstå klassernas betydelse för samhället? Marx och Engels menar att klasserna spelar en central roll för historiens utveckling. Genom historien har det funnits en mängd olika motsättningar mellan olika grupper i samhället. Det har, enligt dem, funnits motsättningar mellan fria personer och slavar, mellan olika mästare och deras gesäller, mellan adligt folk och livegna m.m. Samhällets historia, handlar alltså, enligt dem, om olika slags klasskamper (Marx & Engels 1992: 11-12). Man kan med Cromptons ord beskriva klasserna som en social kraft som omformar samhället (Crompton 1998: 24, 28, 32).

Utöver att se klasserna som en social kraft kan man, enligt Cromptons analys av Marx, se klasserna som en beskrivning av ojämlikheter i det kapitalistiska samhället (Crompton 1998: 24, 28, 32). Villkoren mellan de två huvudsakliga klasserna, arbetarna och kapitalisterna, är inte jämlika, menar Marx. När arbetarna producerar varor, så producerar de inte åt sig själva, utan åt andra – d.v.s. kapitalisterna. Det som de producerar, är också enligt Marx, mer värt än den tid och den energi som de lägger på sitt arbete. Genom att förlänga arbetsdagen eller genom att påskynda den tekniska utvecklingen kan kapitalisterna dessutom få ut mer av varje arbetare, och på så sätt ackumulera sitt kapital (Marx 1969: 444-446).

Det värde som arbetarna skapar kommer, med Marx ord, inte arbetaren till del. Detta ojämlika förhållande mellan de som producerar mervärde, lönearbetaren, och de som ökar kapitalet för egen del, kapitalförvaltaren, utgör själva kärnan i kapitalismen enligt Marx (Månsson 2003: 40). Utifrån Giddens tolkning av Marx, kan man se det som att den ena sociala klassen (kapitalisterna) exploaterar den andra (arbetarna) (Giddens 2009: 439).

Utöver den rent ekonomiska ojämlikheten som råder mellan arbetare och kapitalist, menar Marx även att det råder ojämlikheter även på det själsliga planet. Eftersom det arbetaren producerar inte kommer honom till del så känner han sig mer och mer främmande (alienerad) inför sitt arbete. Det han gör på sitt arbete, är något som görs för att tillfredsställa andra behov utanför arbetet. Arbetet har inget värde i sig självt, och det utvecklar inte personen, enligt Marx, varken själsligt eller kroppsligt (Marx 2003: 61-62).

De ekonomiska förhållandena i klassamhället menar Marx även påverkar människornas sätt att tänka. Marx menar att det är basen i samhället (produktionsförhållanden – den ekonomiska strukturen) som skapar överbyggnaden, alltså ideologi, juridik och tänkande (Marx 2003: 240).

Utifrån redogörelsen av Marx skrifter kan man komma fram till att de centrala delarna – hans hårda kärna – i hans teori består av följande

- Marx är lite oklar över vilka klasser som finns, men det är en rimlig tolkning att det finns två **centrala** klasser i det kapitalistiska samhället: kapitalisterna och arbetarna
- Det som bestämmer klassen, alltså definierar den, är relationen till ägandet, där det är kapitalisterna som äger produktionsmedlen, och där det är arbetarna som inte äger produktionsmedlen utan säljer sin arbetskraft
- Klasserna i samhället är sociala krafter som omformar historien genom olika konflikter. De ekonomiska förhållandena som råder i klassamhället påverkar även människors tänkande och ideologi
- Klasserna beskriver ojämlika villkor. Kapitalisterna exploaterar arbetarna genom att ta ut mervärdet av vad de producerar. Arbetarna känner sig också främmande inför sitt arbete, både själsligt och kroppsligt, eftersom de inte äger det

3.2 Weber

När Weber talar om social skiktning, eller det som han kallar ”maktfördelningen inom en gemenskap”, går han in på tre olika former av skiktning: klasser, stånd (eller statusgrupp) och partier (Weber 1987: 35, Weber 1983: 210-213).

Statusgruppen bygger på social prestige. Den sociala prestige kan vara på en viss nivå beroende på vilken livsstil man har, vilket yrke man har, familjens börd eller det politiska inflytandet. En person kan ha hög status beroende på att han eller hon tillhör en högre klass, men det är inte nödvändigt att han eller hon har det (Weber 1983: 212-213). Man kan t.ex. tänka sig att en person kommer från en fin adlig familj, och därmed tillhör en högre statusgrupp. Samtidigt kanske han eller hon har det ganska så knapert ekonomiskt och saknar ägande vilket gör att han eller hon tillhör en lägre samhällsklass.

Partier, menar Weber, är grupper som slutit sig samman för att de delar gemensamma intressen, strävar mot samma mål eller tillhör samma grupp. Partier är, i likhet med statusgrupper, i viss mån oberoende av klasstillhörigheten. En katolsk intresseförening kan t.ex. arbeta för andra katolikers intressen oberoende av deras ekonomiska ställning (Giddens 2009: 441).

När Weber förklarar begreppet klass använder han sig bl.a. av två begrepp. Klasssituation och klass. Med klassituation avser han de villkor som gäller för ett antal personer på varu- och arbetsmarknaden. Klassen står då för de personer som delar samma klassituation (Weber 1983: 210, Weber 1987: 35). Weber tänker sig att klassituationen beror på tre saker. Dels hur personerna har det materiellt. För Weber utgör ägandet eller bristen på ägandet ursprunget eller grunden för alla klassindelningar. Dels hur personernas sociala ställning är, och slutligen hur mycket kontroll de har för att skaffa sig inkomster (Weber 1983: 210, Weber 1987: 35-36).

Klassituationen likställer Weber med det han kallar för marknadssituationen. Om en person har ett visst ägande, en viss social ställning, eller en viss kontroll beroende på personens prestationsförmåga, så ger detta vissa livschanser på marknaden för personen (Weber 1983: 36).

Jag kan förklara det genom ett enkelt exempel. Om du äger ett visst företag, så ger det dig vissa livschanser på marknaden och en viss kontroll som skiljer dig från andra människor – i form av inkomster och maktbefogenheter. Detta i sin tur placerar dig i en viss klass med andra personer som befinner sig i samma position (klassituation) som dig. Men även andra saker än ägande kan påverka. Om du har en chefsposition inom en statlig förvaltning, har du livschanser på marknaden som skiljer dig från dina underordnade, och placerar dig i en viss klass, och om du är en arbetare som har en viss utbildning eller en speciell begåvning så ger det dig också vissa livschanser som placerar dig i en annan klass än mindre kvalificerade arbetare.

Utifrån klassituationen urskiljer Weber tre slags klasstyper, som i sin tur kan delas in i ytterligare mindre klasser. Det han nämner inledningsvis är 1) ägarklasser, där klassituationen bestäms i skillnaden i ägande – t.ex. a) positivt privilegierade ägarklasser med monopol på olika typer av försäljning och inköp, konsumtion av dyra varor, statusprivilegier m.m. Positivt privilegierade klasser kan vara de som tjänar sin inkomst på jord, värdepapper, människor (slavägare), fabriker och maskiner m.m. Vid sidan av de positivt privilegierade klasserna finns b) de negativt privilegierade klasserna som utgörs av grupper som ägs av andra (jag antar att Weber menar lönearbetare här men han kan även mena slavar), de som har fallit ner från en klass (deklasserade) samt det Weber kallar för fattiga, utan att definiera närmare. Mellan de positivt och negativt privilegierade klasserna finns c) medelklasserna med bl.a. småföretagare, bönder och hantverkare (Weber 1983: 210-211).

Vid sidan av ägarklasserna finns det Weber kallar för 2) yrkesklasser, vilkas klassituation bestäms av deras chanser att sälja varor och tjänster på arbetsmarknaden. Även här skiljer Weber på olika privilegierade klasser. De a) positivt privilegierade klasser har en starkare

kontroll över produktionen och större ekonomiskt inflytande. Till dessa hör bl.a. köpmän, jordbruksföretagare, redare, bankirer. De b) negativt privilegierade (vilka jag antar har svagare kontroll över produktionen och mindre ekonomiskt inflytande) består av olika typer av arbetare som kan delas in beroende på hur kvalificerade de är (kvalificerade, medelkvalificerade samt okvalificerade). Däremellan kommer dessutom c) medelklasser som består av självständiga bönder, tjänstemän och hantverkare. Läkare, advokater och konstnärer verkar hamna i någon slags gråzon mellan de privilegierade klasserna och medelklasserna (Weber 1983: 210-211).

Slutligen går Weber igenom det han benämner de 3) sociala klasserna. Det är, enligt mig, lite svårt att förstå vad Weber menar när han definierar klassituationen för dessa. Han beskriver en social klass som ”totaliteten av de klassituationer, mellan vilka mobilitet, individuellt eller för generation, lätt kan ske och är typisk”. Det jag kan sluta mig till är att rörligheten (mobiliteten) är central för den sociala klassen, och att man, givet att man befinner sig i en viss social klass, lätt kan röra sig från denna klass till en annan klass. Till de sociala klasserna räknar Weber a) arbetarklassen, b) småborgarklassen, c) intellektuella och olika typer av specialister som saknar egendom (tekniker, tjänste- och ämbetsmän), samt det Weber kallar för d) ”de besuttna och bildade klasserna” (Weber 1983: 212). När jag tittar på den ordning som Weber presenterar klasserna så tror jag Weber tänkte sig att även den sociala ställningen var avgörande för klassituationen, vid sidan av mobiliteten. De första (3a) torde, enligt min mening, stå för lägre klasser, de mittersta (3b-c) för olika medelklasser, och de senare (3d) för överklasser.

Weber ser klasser som tillfälliga positioner. De skall inte ses som samfälligheter (grupper) nämner han, utan snarare som villkor för ett gemensamt handlande. Det gemensamma handlandet kan dessutom ta sig många olika former, och det är inte givet att alla i klassen har samma intresse. Snarare handlar det om en genomsnittlig disposition att handla på ett visst sätt givet de ekonomiska villkor som gäller i klassituationen (Weber 1987: 35-37).

Weber anser inte heller att klasser är dynamiska. Klassdifferentiering kan, men behöver inte med nödvändighet leda till klassmotsättningar, skriver han. Som exempel nämner han, utifrån historiska fakta då han diskuterar ägarklasserna, att de vita plantageägarna i den amerikanska södern inte hade några konflikter gentemot de fattiga vita. De var snarare solidariska mot varandra – i sin hållning mot de svarta. Han nämner dock att de trots allt kan förekomma gemensamt klasshandlande i form av konflikter, som klasskampen mellan jordägare och deklasserade under antiken. Då han diskuterar de sociala klasserna nämner han också att det måste råda vissa villkor för klasskamp mellan sociala klasser. Dels skall det vara lätt att identifiera sin motståndare, klassen som genomför klassaktionen måste vara stor, det skall vara

lätt att samlas för att genomföra klasskamp, samt måste det finnas lättförståeliga mål att sträva mot som formuleras av de intellektuella i samhället (Weber 1983: 211-212).

Utifrån följande redogörelse av Webers syn på klasser formulerar jag det som jag ser som hans hårda kärna i hans teori

- Klasser är en typ av social skiktning vid sidan av det han kallar för stånd (statusgrupper) som baserar sig på social prestige, samt partier som baserar sig på gemensamma intressen, mål eller grupptillhörighet
- Vilken klass man tillhör bestäms av klassituationen (marknadssituationen) som står för villkoren på varu- och arbetsmarknaden. Klassituationen bestäms av ett antal faktorer nämligen – ägande, social ställning samt kontroll över ens förmågor (kunskaper och färdigheter)
- Klassituationen ger personer som befinner sig i en klass vissa livschanser som skiljer dem från andra klasser
- Weber delar in klasserna i ägarklasser som bestäms av skillnader i ägandet, yrkesklasser som bestäms av villkor att sälja varor och tjänster på arbetsmarknaden, samt sociala klasser som bestäms av rörlighet (mobilitet) samt förmodligen även social ställning (hierarki)
- Klasser är tillfälliga positioner, inte grupper, som tenderar att ge vissa likartade beteenden för personer inom klassen
- Klasser är inte dynamiska – de kan leda till klassmotsättningar men de behöver inte göra det. För att det skall uppstå klassmotsättningar mellan sociala klasser måste vissa villkor vara uppfyllda

3.3 Wright

Erik Olin Wright har utvecklat en teori om klasser som bygger på både Marx och Webers teorier (Giddens 2009: 442). Han menar dock att det är den marxistiska traditionen som utvecklat den mest genomarbetade teorin eftersom den ser klasskampen som drivande i att forma historien. Klasser kan ses som strukturer i samhället som orsakar sociala fenomen – alltså en typ av oberoende variabler. (Wright 1997: 3). Utöver detta betonar även Wright exploateringen betydelse för klassrelationer (Wright 1997: 33), vilket gör att det nog är mest rimligt att klassificera hans teori utifrån en marxistisk diskursiv praktik framför en weberiansk.

Hur ser då Wright på klasser? Centralt för Wrights metod för att kategorisera olika klasser är *relationen till ägandet*. Det finns de som äger produktionsmedlen – alltså kapital, fabriker

anställda m.m. Dessa kan vara det han kallar för kapitalister, småföretagare eller ensamföretagare. Kapitalisterna utgör en klass som utmärker sig genom att ha många anställda, den andra klassen småföretagarna har få anställda och den tredje klassen, ensamföretagarna har inga anställda förutom sig själva. Den andra relationen som bestämmer klasspositionen för de som äger produktionsmedlem är således *antalet anställda* (Wright 1997: 24-25).

Utöver de klasser som äger produktionsmedlen (kapitalister, småföretagare och ensamföretagare) står de klasser som saknar ägande. För Wright utgör dessa en väldigt stor population i de kapitalistiska länderna, närmare bestämt 85-90 %. För Wright blir detta ett stort problem eftersom denna grupp är väldigt heterogen. Det tycks, enligt honom, uppstå ett problem med en medelklass som befinner sig mellan arbetare och ägare, men som inte ryms i den marxistiska traditionen. Wright menar att dessa saknar ägande samt säljer deras arbete på arbetsmarknaden. Samtidigt kan de dock inte betraktas som en slags arbetarklass eftersom de skiljer sig så mycket från varandra (Wright 1997: 19).

För att råda bot på detta problem och skapa klasskategorier som är mer homogena tillför Wright ytterligare klassrelationer i sin analys. Dels inför han en *auktoritetsrelation* som bestämmer klasspositionen. Bland anställda finns det dem som har större maktbefogenheter och starkare dominans gentemot sina underordnade. Genom att övervaka och utdela och negativa och positiva sanktioner gentemot sina underordnade belönar ägarna dem med ett högre överskott, alltså en högre lön. Utifrån auktoritetsrelationen kan man särskilja följande klasspositioner, nämligen chefer som fattar centrala beslut för företaget (eller förvaltningen), arbetsledare som kontrollerar underordnade men inte fattar centrala beslut, samt underordnade som blir styrda av andra (Wright 1997: 21-22).

För Wright befinner sig anställda med högre auktoritet (chefer och arbetsledare) i motsatta klasspositioner. Dels kontrolleras de av ägarna som tar ut ett överskott av dem i form av vinst, dels kontrollerar de själva sina underordnade och tar ut en vinst ifrån deras arbete. De är således både exploaterade samtidigt som de exploaterar andra (Wright 1997: 22-23, Giddens 2009: 442).

Vid sidan av auktoritetsrelationen kan klasspositionen även bestämmas av vilka *expertkunskaper och färdigheter* personerna har. En anställd kan hamna i en viss klassposition beroende på att han eller hon har en viss färdighet, t.ex. ett visst hantverksskunnande, som är eftertraktat på arbetsmarknaden, eller en viss expertkunskap, t.ex. en juridisk examen, som även den är sällsynt och eftertraktad. Genom att ha dessa sällsynta eftertraktade färdigheter eller expertkunskaper kan den anställda utnyttja sin position mer och därmed få mer inflytande

och en högre lön. Wright tar fram tre klasspositioner utifrån denna relation. Dels finns det experter med hög akademisk utbildning, sedan finns det gruppen med andra färdigheter utan akademisk utbildning (t.ex. personer med hantverkskunnande), slutligen personer utan eftertraktade färdigheter (Wright 1997: 22-23).

Utifrån faktorerna ägande, auktoritet och expertkunskaper konstruerar Wright ett klassschema med tolv olika klasspositioner som visas nedan

Ägare	Antalet anställda			
	Många		Kapitalister	
	Få		Småföretagare	
	Inga		Ensamföretagare	
Anställda	Experter (chefer)	Chefer (viss färdighet)	Chefer (utan eftertraktad färdighet)	Auktoritet <i>Stark</i>
	Experter (arbetsledare)	Arbetsledare (viss färdighet)	Arbetsledare (utan eftertraktad färdighet)	<i>Mellan</i>
	Experter	Arbetare (viss färdighet)	Arbetare (utan eftertraktad färdighet)	<i>Svag</i>
Kunskaper	<i>Hög</i>	<i>Mellan</i>	<i>Låg</i>	

Ett viktigt begrepp för Wright i hans klassanalys är exploatering. Exploatering har, enligt Wright, inte bara en vetenskaplig betydelse utan även en normativ betydelse. Att påstå att en grupp exploateras innebär, enligt honom, inte bara att man beskriver vilka förhållanden som råder för gruppen, utan även att man rent moraliskt förkastar dessa förhållanden för gruppen (Wright 1997: 10, 13, 37).

Vad innebär då exploatering? För Wright måste tre kriterier vara uppfyllda för att exploatering kan ske. Dels måste 1) en grupp tjäna på att en annan förlorar. Sedan skall det 2) råda ett ojämnt förhållande mellan dessa grupper där den exploaterade gruppen får avstå produktionsresurserna. Slutligen skall 3) den ena (vinnande) gruppen ta över mervärdet av den andra gruppen producerar (Wright 1997: 10-11).

Exploatering är, enligt Wright, både en källa till konflikt och ett beroendeförhållande. Att den ena gruppen tjänar på att den andra gruppen förlorar kan ju leda till konflikter. Samtidigt finns det ett beroendeförhållande mellan den ”vinnande gruppen” gentemot den förlorande gruppen. De som kontrollerar produktionsresurserna (de som exploaterar), vinner ju på det som de exploaterade producerar (Wright 1997: 10-11).

För Wright är inte allt samhällligt förtryck exploatering. De amerikanska nybyggarna drev t.ex. bort indianerna från sina marker (alltså en form av förtryck). Men de behövde dem inte, och utnyttjade dem inte i sitt arbete. De var således inte exploaterade – till skillnad från slavarna i den amerikanska södern (Wright 1997: 11-12).

Utifrån denna redogörelse av Wrights teori kan man sammanfatta den i följande punkter:

- Klasser är strukturer i samhället som orsakar sociala fenomen. Vetenskapligt kan de betraktas som oberoende variabler
- Ett centralt begrepp då man förklarar sociala fenomen utifrån klasser är exploatering. Exploatering har både en vetenskaplig och en moralisk betydelse
- Klasser kan ses som positioner utifrån ett antal olika relationer vilka är; ägande, antalet anställda, auktoritet samt färdigheter och expertkunskap
- Utifrån ägande och antalet anställda kan tre klasspositioner identifieras – nämligen kapitalister (många anställda), småföretagare (få anställda), samt ensamföretagare (inga anställda)
- Utifrån auktoritet kan tre klasspositioner av anställda identifieras – nämligen chefer, arbetsledare och underordnade
- Därefter kan tre klasspositioner identifieras utifrån färdigheter och expertkunskap – nämligen experter, personer med andra färdigheter utan akademisk utbildning samt de utan eftertraktade färdigheter
- Kombinerar man dessa klasspositioner kan man slutligen identifiera nio positioner utifrån auktoritet och expertkunskaper och färdigheter. Med hänsyn till ägande blir det tolv klasspositioner sammanlagt

3.4 Erikson och Goldthorpe

Den centrala utgångspunkten i Erikson och Goldthorpes teori är, som jag tidigare nämnt, att klasser står för positioner i samhället, inte sociala hierarkier. En person som rör sig från en klass till en annan, förändrar sitt förhållande till arbetsmarknaden och produktionsförhållandena, han eller hon klättrar inte upp eller ner i den sociala hierarkin (Erikson & Goldthorpe 1992: 31).

När Erikson och Goldthorpe konstruerar sin klassindelning har de en pragmatisk inställning till indelningen. Det har konstruerat klassindelningen utifrån olika teorier, de har tagit hänsyn till den sociala kontext som de avsett undersöka samt sett vilka konsekvenser indelningen haft för intern validitet. Ett bra vetenskapligt begrepp skall, enligt dem, bedömas utifrån dess konsekvenser, inte utifrån vad dess förespråkare anser (Erikson & Goldthorpe 1992: 35, 46).

Erikson och Goldthorpes klassschema är konstruerad i olika nivåer. Den bredaste indelningen utgår ifrån tre klasser. En serviceklass, sedan mellanliggande klasser och slutligen en arbetarklass. Dessa tre klasser kan i sin tur delas i fem klasser, vilka sedan kan delas in i sju och slutligen, i sin mest detaljerade version, elva stycken klasser (Erikson & Goldthorpe 1992: 41-47). Jag kommer här att utgå ifrån deras indelning i sju klasser. För att göra det lite enklare kan man visa det genom följande figur:

I Högre serviceklass	Serviceklass
II Lägre serviceklass	
III Arbetare som inte utför manuella arbeten	Mellanliggande klasser
IV Småföretagare	
V Kvalificerade tekniker och förmän	
VI Manuella arbetare med hög skicklighet	Arbetare
VII Manuella arbetare med låg till mellannivå i skicklighet	

Det författarna mestadels utgår ifrån då de gör sin klassindelning är *anställningskontraktet*. Dels finns de anställningskontrakt som bygger på att man får en bestämd typ av lön för en viss mängd arbete. T.ex. en person kan få en viss lön under en viss tid (100 kr/h), eller producerad enhet (100 kr/enhet). Den här typen av kontrakt är vanlig bland olika typer av arbetare i klass VI-VII. Å andra sidan finns det anställningskontrakt där den anställde får en viss lön, men vid sidan av detta även får andra typer av förmåner, som bonusar, försäkringsskydd, karriärmöjligheter m.m. Denna typ av kontrakt är vanlig bland serviceklassen I-II som kan bestå av chefer, arbetsledare för tjänstemän, högre tekniska yrken m.m. (Erikson & Goldthorpe 1992: 38, 43).

Klass III består av bland annat administrativ personal på lägre nivå, försäljare m.m. och klass V består av tekniker på lägre nivå och förmän för arbetare med manuella arbetsuppgifter. Dessa verkar ha ett anställningskontrakt som har vissa delar gemensamt med kontraktet för arbetare (arbetskontraktet) samt andra delar som är mer lika kontraktet för serviceklasserna (servicekontraktet) (Erikson & Goldthorpe 1992: 43-44).

En annan typ av faktor som verkar ha betydelse då Erikson och Goldthorpe delar in klasserna är graden av *ansvar*. Både klass I-II tillhör serviceklassen, men enligt författarna har den förstnämnda klassen, bestående av högre chefer, storägare m.m. mer ansvar än den senare klassen med bl.a. lägre chefer och arbetsledare för tjänstemän (Erikson & Goldthorpe 1992: 43).

Om man studerar författarnas klassschema verkar klass IV definieras utifrån *ägan* eftersom de yrken som presenteras där är småföretagare och ensamföretagare av olika form. Vissa yrken inom lantbruk hamnar bland annat i klass IV – nämligen de som har egna gårdar och i hög utsträckning bedriver familjebaserad produktion. Lantarbetare hamnar dock i samma klass som de mindre skickliga arbetarna i klass VII (Erikson & Goldthorpe 1992: 38-39, 44).

De självägande bönderna utgör ett litet problem för författarna i och med att det råder så stora skillnader inom denna grupp. Dels finns det de som bedriver lantbruk i mer stor skala, som har en mer marknadsbaserad struktur, och dels finns det de som bedriver lite mindre lantbruk med en mindre tydlig marknadsbaserad struktur (Erikson & Goldthorpe 1992: 46).

Utifrån det jag skrivit kan jag sammanfatta Eriksons och Goldthorpes teori i följande hårda kärna

- Klasser är positioner i samhället som bestäms utifrån ett antal relationer på arbetsmarknaden
- Dessa relationer är framförallt anställningskontraktet som den anställda kan ha – ett servicekontrakt, ett arbetarkontrakt, eller ett kontrakt med delar från service- och arbetarkontraktet
- Andra saker som bestämmer vilken klass en person tillhör är ägandet eller vilket ansvar man har (mycket eller lite ansvar)
- Erikson och Goldthorpe tar sin utgångspunkt i flera olika teorier då de konstruerar sitt klassschema – det viktigaste för dem är inte att vara lojal mot en viss teori utan snarare att skapa ett gott vetenskapligt instrument för att göra vidare analyser

4. Analys och diskussion

Vad finns det då för likheter och skillnader mellan de olika teorierna? I den här avdelningen skall jag besvara denna fråga genom att utgå ifrån ett antal teman. För det första vad det är som avgör klasspositionen, för det andra vad klassen har för betydelse och slutligen vilken typ av klassindelning de olika teoretikerna gör. I samband med att jag diskuterar klassens betydelse kommer jag även in på begreppen exploatering och livschanser och diskuterar då vilket begrepp jag anser vara mest fruktbart.

När jag tittar på vad det är som avgör klasspositionen så verkar det som att samtliga teorier betonar ägandets betydelse. För Marx är det ägandet av produktionsmedlen (eller bristen på ägande) som avgör om man hamnar i klassen för kapitalister eller arbetarklassen. Även Weber betonar ägandets betydelse, dels talar han om olika ägarklasser, som är mer eller mindre privilegierade, dels anser han att ägandet utgör själva grunden till all klassindelning. För Wright är också ägandet centralt för klasspositionen då han skiljer mellan å ena sidan kapitalister, småföretagare och ensamföretagare, å andra sidan chefer, arbetsledare och underordnade med olika grader av kunskap. Även där verkar grunden för klasspositionen bygga på en skillnad i ägande. Till viss del verkar även Erikson och Goldthorpe bygga på en skillnad i ägande, då de talar om klass IV som består av olika företagare. Både Weber, Wright respektive Erikson och Goldthorpe verkar således bygga på en marxistisk diskursiv praktik i grunden.

Det verkar dock, enligt mig, finnas avgörande skillnader mellan deras olika synsätt. För Marx är ägandet av produktionsmedlen det centrala i hans teori medan Weber menar att andra

faktorer avgör klasspositionen. Exempel på dessa kan vara social ställning och färdigheter och kunskaper. Även Wright menar att andra saker än ägandet spelar roll för klasspositionen som auktoritet och expertkunskap och färdigheter. För Erikson och Goldthorpe verkar ägandet ha en mer marginell betydelse och det är framförallt anställningskontraktet som avgör klasspositionen. Men vid sidan av detta tar de även fram vilket ansvar personen har. I detta hänseende har deras teori viss likhet med den funktionalistiska teorin jag berörde inledningsvis i bakgrunden som även den betonar skillnader beroende på ansvar.

Vad har då klassen för betydelse enligt de olika teoretikerna? För Marx har klassen en stor betydelse. Marx ser klassen som en social kraft som omformar samhälle och historien och han menar att klasskampen är central för detta. Weber är mer försiktig i detta hänseende, han menar att klasserna inte är dynamiska. Sociala klasser kan, enligt honom, leda till klassmotsättningar, men behöver inte göra det, och för att det skall ske måste vissa villkor vara uppfyllda. Weber ser även klasserna som tillfälliga positioner, som enbart tenderar till att leda till likartat handlande. Det verkar, enligt min åsikt, som att klassen har en större betydelse för Marx än för Weber. Weber ser även andra typer av social skiktning, vid sidan av klasser, som statusgrupper och partier.

För Erikson och Goldthorpe har nog inte klassen lika avgörande betydelse som hos Marx, tror jag. De har ju en mer pragmatisk inställning när de gör sina klassindelningar och hämtar inspiration från olika teorier, och tar hänsyn till vilken social kontext de studerar, och vilken data de undersöker. Klasser ser de nog mer, i likhet Webers diskursiva praktik, som tillfälliga positioner. Inte som sociala krafter som orsakar sociala fenomen, tror jag.

För Wright verkar klasser, i likhet med Marx, ha en stor betydelse. Wright betraktar klasser som en slags oberoende variabler som orsakar sociala fenomen i samhället.

Wright skriver även att han föredrar begreppet exploatering, från den marxistiska traditionen, framför begreppet livschanser som bygger på Webers teori. Wright menar att exploatering bättre kan förklara sociala konflikter som klasskonflikter, men även andra konflikter som finns utanför arbetsmarknaden. Han menar även att begreppet är att föredra rent moraliskt framför livschanser. Att säga att en klass eller en grupp i samhället är exploaterad, menar han, är att förkasta de förhållanden som råder för gruppen. Begreppet livschanser är däremot mer neutralt, och pekar bara på att olika klasser bara har olika möjligheter i samhället, säger Wright (Wright 1997: 35-37).

Jag är benägen att hålla med Wright i detta hänseende. I vissa situationer kan det nog vara lämpligt att tala om exploatering, då stora summor av kapital kommer ägare till del samtidigt

som det sker på bekostnad av andra som förlorar. Ett exempel torde, enligt min mening, vara vinster i välfärden, där stora koncerner i välfärdssektorn tar ut en stor vinst, samtidigt som deras äldreboenden har lägre personaltäthet och deras skolor lägre lärartäthet (Werner, Furmarola & Unsgaard 2014: 37). I det här fallet kan man enligt min mening, tala om att vissa förlorar (vård och lärarpersonal, äldre och elever), samtidigt som vissa vinner (ägare och chefer), och att vinnarna på något sätt är beroende av att andra förlorar. Det kan även förklara varför det förekommer en del konflikter och ett visst motstånd mot företeelsen.

Hur ser då de olika teoretikernas klassindelningar ut då man jämför dem. Marx klassindelning kan vara lite svår att beskriva eftersom han, i de skrifter jag refererat till, inte riktigt definierar vad som utgör klasser. I huvudsak verkar det dock finnas två betydande klasser i det kapitalistiska samhället – nämligen kapitalister och arbetare. Weber däremot är än mer differentierad. När Rosemary Crompton analyserar Webers analys av klasser finner hon mer än tjugo klasser av olika typer (Crompton 1998: 33).

Wright använder sig av tolv olika klasspositioner så han är mer differentierad än Marx, men mindre än Weber. Hur många klasser Erikson och Goldthorpe använder sig av beror på vilken nivå man utgår ifrån. I den bok jag utgått ifrån använder de olika nivåer med tre, fem, sju eller elva klassindelningar. Enligt min mening torde Erikson och Goldthorpes klassindelning vara ungefär lika differentierad som Wrights, mer differentierad än Marx och mindre än Weber. Skälet till att Weber, Wright och Erikson och Goldthorpe identifierar fler klasspositioner torde, enligt mig, bero på att de använder sig av fler faktorer, vid sidan av ägande, som avgör klasspositionen – som färdigheter, arbetskontrakt, auktoritet m.m.

Nästa steg i analys- och diskussionsdelen är att utvärdera de olika teorierna vetenskapligt för att se om de är falsifierbara och se om de kan ge rimliga förklaringar på sociala fenomen.

Marx var en av de teoretiker som Popper kritiserade för att hans teorier inte var falsifierbara (Chalmers 2007: 71). Tittar man på Marx teori så finns det vissa problem om den skall nå upp till falsifikationismens krav. Men jag tror dock att den har vissa saker som är förenliga med falsifikationismen. Det stora problemet som beskrivits tidigare, är att det är lite oklart hur många klasser det finns, och vad det är som definierar en klass. Detta gör det svårt att avgöra om ett utfall från en förutsägelse stämmer eller inte eftersom tolkningsramarna blir så breda.

Det Marx dock gör, i enlighet med falsifikationismens ideal, är att ställa upp hypoteser (djärva gissningar) om förändringar. Som jag nämnt tidigare, skriver Marx att de övriga klasserna, däribland medelklassen konkurreras ut i det kapitalistiska samhället och dras ner i arbetarklassen. Detta tror jag man skulle kunna testa genom att titta på historiska data på olika

länder och se hur förändringar i klasspositioner skett i samband med att de industrialiserats och gått till ett mer kapitalistiskt samhälle. Men för att testa detta förutsätter jag dock, att man först måste avgöra hur många klasser det finns och definiera klasserna tydligt.

Kan då Marx ge rimliga förklaringar på sociala fenomen? Som jag skrivit tidigare i min analys och diskussion anser jag, i likhet med Wright att det marxistiska begreppet exploatering är bra för att förklara konflikter mellan klasser. Men jag anser, även i likhet med Wright, att det är problematiskt att utgå ifrån så få klasser som Marx gör eftersom gruppen av icke-ägare blir så heterogen med så stora skillnader inbördes. Så jag tror man bör ta med andra faktorer än ägande för att avgöra personers klasspositioner.

Hur är det då med Webers teori om klasser utifrån falsifikationismens ideal – om tydligt definierade begrepp och djärva hypoteser? Till skillnad från Marx verkar det, enligt min mening, som att han är mer tydlig med att definiera de olika klasserna. Som jag tidigare skrivit, delar han in klasserna i olika ägarklasser, yrkesklasser och sociala klasser och beskriver orsakerna till varför olika personer hamnar i olika klasspositioner. Weber är dock lite otydlig i ett visst avseende, t.ex. då han skriver om yrkesklasser där vissa personer inom yrken som läkare, advokater och konstnärer hamnar både i de privilegierade klasserna och i medelklasserna.

En annan sak som gör hans teori mindre vetenskaplig, enligt falsifikationismen, är att han enligt min mening inte gör några djärva gissningar i likhet med Marx. Han skriver att personer inom samma klass tenderar att handla på ett gemensamt sätt, men att det finns stora individuella skillnader. Denna typ av vaga uppskattningar är nog inte att föredra om man ser falsifikationismen som sann.

Weber tror jag på ett sätt är bättre än Marx på att förklara sociala fenomen eftersom han har en mer differentierad klassteori. Det är fler saker än ägande som avgör klasspositionen – och detta gör att man mer kan förstå skillnader mellan olika klasser som saknar ägande. Han saknar dock en tillfredställande teori som kan förklara klasskonflikter, vilket Marx och Wrights teorier på ett bättre sätt kan göra.

Wright's teori har, enligt Bergman och Joye, vissa vetenskapliga brister (2005: 17-18). De menar bl.a. att gränserna mellan de olika klasserna i hans klassindelningar kan vara vaga och svåra att dra. Det är t.ex. svårt att avgöra hur mycket kunskap man skall ha för att hamna i en viss klass. Andra brister som de pekar på är att gränsen mellan ägare och anställda i dagens samhälle inte är så tydlig. Det kan finnas personer i chefsposition (anställda) som får bonusar i form av aktieinnehav, alltså en form av ägande. Det kan, enligt min mening, vara svårt att

falsifiera hans teori eftersom det inte riktigt är klart vilka personer som hamnar i de olika klasspositionerna.

Det som är bra med Wrights teori är att han, enligt min mening, förklarar grunderna till hans klasser på ett bra och tydligt sätt. En annan fördel med hans teori är att han, efter att han formulerat sin teori och definierat begreppen gör förutsägelser. En del av dessa förutsägelser går in, men en del av dessa stämmer dock inte med de resultat han får fram. En av Marx grundprinciper, vilken Wrights teori bygger på, är att andelen arbetare ökar i kapitalistiska samhällen. När Wright analyserar statistik från USA märker han dock att andelen arbetare i USA har minskat under åren 1960-1990 medan andelen experter och chefer ökat (Wright 1997: 97-111). När man har motbekräftat en hypotes utifrån en teori, så bör man enligt falsifikationismen, överge teorin. Så detta är ett problem för Wrights teori.

Även Erikson och Goldthorpes teori har en del vetenskapliga problem. Bergman och Joye (2005: 11), menar bland annat att deras teori saknar tydliga definitioner och förklaringar av deras klasschema.

När man läser deras text får man ibland anta vad det är som gör att en viss klass hamnat i samma grupp, som exempelvis i fallet med ägarklassen, klass IV, där det inte står uttryckligen att det är ägandet som utgör grunden.

Ett annat problem som Bergman och Joye pekar på är Erikson och Goldthorpes pragmatiska ställning till deras teori. De menar att om man ständigt reviderar och anpassar teorin efter de resultat man får fram blir det svårt att validera teorin samt ge förklaringar till olika typer av sociala fenomen (Bergman & Joye 2005: 11). Enligt falsifikationismen skall man inte revidera och omformulera teorin när den har falsifierats utan överge den. Så detta är ett problem med deras teori.

Vilken teori föredrar jag då framför de andra? Enligt min mening är nog Wrights teori den som jag tror håller mest. Den är förhållandevis klar och tydlig. Den ger tydliga förklaringar på sociala fenomen och kan användas för att göra förutsägelser. Dessvärre händer det att förutsägelseerna ibland inte träffar rätt och att klassindelningarna till viss del har vaga gränser, men jag tror att det är för mycket begärt av en samhällsvetenskaplig teori på makronivå att vara helt perfekt enligt vetenskapliga ideal som konstruerats utifrån naturvetenskap. Dessutom anser jag att begreppet exploatering är viktigt för att förklara klasskonflikter och orättvisor i samhället.

5. Sammanfattning

Mellan de olika klassteorierna finns det vissa likheter och skillnader då det gäller klasspositionen. Samtliga teorier anger ägandet som en viktig faktor för att avgöra klasspositionen. För Marx har dock ägandet en större betydelse än för de andra teoretikerna som pekar på andra faktorer som färdigheter och kunskap (Wright och Weber), auktoritet (Wright) och arbetskontrakt och ansvar (Erikson och Goldthorpe). För Erikson och Goldthorpe har ägandet en mer marginell betydelse än för de andra.

Det finns vissa likheter mellan Marx och Wrights teori. Båda anser att klassen har en stor betydelse för att förklara sociala fenomen. Marx ser klassen som en social kraft som omformar historien och samhället och Wright ser klasspositionen som en oberoende variabel som förklarar samhällsfenomen. Detta skiljer dem från Weber respektive Erikson och Goldthorpe som anser att klassen har en mindre betydelse. Weber ser klassen som en tillfällig position som tenderar att leda till ett visst handlande, vilket nog även Erikson och Goldthorpe gör, beroende på deras pragmatiska hållning.

En annan likhet mellan Marx och Wrights teori är att de betonar begreppet exploatering, vilket skiljer sig från begreppet livschanser från Webers teori. Detta begrepp är att föredra menar Wright, eftersom det på ett bättre sätt kan förklara klasskonflikter samt för att det har en viktig moralisk innebörd. Denna slutsats är jag benägen att hålla med.

Tittar man på deras olika klassindelningar så skiljer sig de till viss del åt. Marx har den enklaste klassindelningen och utgår i huvudsak från två klasser – arbetare och kapitalister, medan Weber utgår ifrån över tjugo olika klasser grupperade i olika ägarklasser, yrkesklasser och sociala klasser. Wright respektive Erikson och Goldthorpe utgår ifrån ungefär lika många klasspositioner men de senare grupperar dem i olika nivåer.

När jag undersökte de olika teorierna vetenskapligt utifrån falsifikationismen ideal fann jag vissa vetenskapliga fördelar och vissa vetenskapliga brister. Marx teori hade fördelen att den gav förutsägelser, men klasserna var inte bestämda eller tydligt definierade för att kunna prövas. Webers teori hade tydliga definitioner av klasspositionerna men förutsägelseerna var vaga och otydliga. Wrights teori gav tydliga förutsägelser, teorin var tydlig men klassgränserna var en aning vaga. Vissa förutsägelser som gjordes stämde dessutom inte med teorins grunder. Erikson och Goldthorpes teori hade oklara grunder för sina klasspositioner och deras teori var alltför anpassad efter de resultat som de fått fram och blev därmed svår att validera.

Min slutsats var att Wrights teori var den som var den mest rimliga på grund av att den var den tydligaste, den som gav bäst förutsägelser, och var den som bäst kunde förklara orättvisor och klasskonflikter eftersom den använde begreppet exploatering.

Källförteckning

Bergman, M.M., Joye, D. (2005). Comparing Social Stratification Schemata: Camsis, CSP-CH, Goldthorpe, ISCO-88, Treiman, and Wright. *Cambridge Studies in Social Research, No. 10*.

Bradley, H. (2013). *Gender*. (2nd ed.) Cambridge: Polity.

Chalmers, A.F. (2007). *Vad är vetenskap egentligen?.* (3., omarb. uppl.) Nora: Nya Doxa.

Crompton, R. (1998). *Class and stratification: an introduction to current debates*. (2. ed.) Malden, MA: Blackwell.

Dahlström, E. (1971). *Klasser och samhällen: teorier om social skiktning och social integration*. Stockholm: Prisma.

Erikson, R. & Goldthorpe, J.H. (1992). *The constant flux: a study of class mobility in industrial societies*. Oxford: Clarendon.

Giddens, A. (2009). *Sociology*. (6. ed.) Cambridge: Polity press.

Marx, K. (1969-). *Kapitalet: kritik av den politiska ekonomin. Bok 1*. Lund: A-Z.

Marx, K. (1973). *Kapitalet: kritik av den politiska ekonomin. Bok 3, Den politiska ekonomins totalprocess*. Lund: A-Z.

Marx, K. (2003). *Karl Marx: texter i urval*. Stockholm: Ordfront.

Marx, K. & Engels, F. (1992). *Det kommunistiska partiets manifest*. Värnamo: Bokförlaget Arena

Månsson, P. (2003). Karl Marx. I H. Andersen & L.B. Kaspersen (red) *Klassisk och modern samhällsteori* (s. 29-509). Studentlitteratur: Lund.

PISA IN FOCUS/OECD. (2013). *Are Countries Moving Towards More Equitable Education Systems?* Hämtad 2014-04-10, från <http://www.biblioteksforeningen.org/wp-content/uploads/2013/02/pisa-in-focus-n25-eng-FINAL.pdf>

Ritzer, G. (1996). *Modern sociological theory*. (4. ed.) New York: The McGraw-Hill Companies.

Saunders, P. (1990). *Social class and stratification*. London: Routledge.

Weber, M. (1983). *Ekonomi och samhälle: förståendesociologins grunder. 1, Sociologiska begrepp och definitioner. Ekonomi, samhällsordning och grupper*. Lund: Argos.

Weber, M. (1987). *Ekonomi och samhälle: förståendesociologins grunder. 3, [Politisk sociologi]*. Lund: Argos.

Werne, K. & Fumarola Unsgaard, O. (red.) (2014). *Den stora omvandlingen: en granskning av välfärdsmarknaden*. Stockholm: Leopard.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Wright, E.O. (1997). *Class counts: comparative studies in class analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.